

i d e n t i t e t s

i l l u s i o n e n

|

l ö g n e r n a | s o m

b i n d e r | o s s | s a m m a n

k w a m e | a n t h o n y | a p p i a h

Innehåll

Inledning.....	9
Ett. Klassificering.....	16
Två. Religion.....	46
Tre. Nation.....	80
Fyra. Hudfärg.....	112
Fem. Klass.....	140
Sex. Kultur.....	188
Slutord.....	212
Författarens tack.....	219
Adinkrasymboler.....	223
Noter.....	225
Register.....	253

Inledning

Under årens lopp har taxichaufförer runt om i världen använt sin expertis för att bedöma mig. I São Paulo antogs jag vara brasilianare och tilltalades på portugisiska, i Kapstaden tog de mig för en ”färgad” person, i Rom trodde de att jag var etiopier, och en taxichaffis i London vägrade tro att jag inte kunde tala hindi. En parisare som trodde att jag kom från Belgien tog mig kanske för nordafrikan, och i Tanger smälte jag in i folkmassan eftersom jag bar kaftan. Så snart vi har påbörjat vår färd frågar taxichaufförer i USA och Storbritannien, förbryllade av kombinationen av mitt brittiska uttal och mitt utseende, var jag är född. ”I London”, svarar jag, men det är egentligen inte det som de vill veta. Det som de i själva verket undrar över är min släkts *ursprung*. Eller mer rakt på sak: Vad är du?

Svaret på frågan om ursprung – frågan som inleds med *var* snarare än *vad* – är att jag härstammar från två olika släkter på två platser som ligger ganska långt ifrån varandra. När jag föddes hade mor till och från bott i London sedan barndomen, men hennes riktiga hem var långt bort – i atmosfär om än inte avstånd – i området vid Cotswold Hills, där hon växte upp på en gård i en liten by på gränsen mellan Oxfordshire och Gloucestershire. Hennes farfar fick en släktforskare att spåra sina förfäder arton generationer bakåt till en normandisk rid-dare som under det tidiga 1200-talet bodde bara tre mil bort från den plats där mor föddes ungefär sjuhundra år senare.

Som ett resultat av detta var min mor på sätt och vis en Londonbo när jag föddes, även om hon i själ och hjärta var en kvinna från landet som bara råkade arbeta i London ... därtill hade hon under andra världskriget tillbringat en stor del av sitt liv utomlands, i Ryssland, Iran

och Schweiz. Med tanke på hennes internationella erfarenheter var det kanske inte särskilt förvånande att hon hittade ett jobb i London på en organisation som arbetade för att skapa harmoni mellan folken i Storbritannien och dess imperium, detta framför allt genom att stötta studenter från kolonierna. Organisationen hette Racial Unity. Det var så hon träffade min far, en juridikstudent från Guldkusten. Han var en antikononial aktivist, ledare för West African Students' Union och representant i Storbritannien för Kwame Nkrumah som skulle komma att leda Ghana till självständighet 1957, bara ett par år efter att jag föddes. Man skulle kunna säga att hon levde som hon lärde.

Den andra sidan av min släkt kom således från Ghana och mer specifikt från Ashanti, en region i mitten av den moderna republiken Ghana. Fars ursprung, som han lärde oss mycket om, kunde spåras tillbaka till Akroma-Ampim, en general på 1700-talet vars framgångar på slagfältet hade gett honom rätten till ett stort landområde i utkanten av kungariket. Han var medlem i den militära aristokratin som skapade Ashantiriket, vilket dominerade regionen under två decennier, och hans namn är ett av de namn mina föräldrar gav mig. Far berättade historier om sin släkt när vi växte upp, fast det egentligen inte var vår släkt. På samma sätt som mors släkt – som är patrilinejär – trodde att man tillhörde sin fars släkt, trodde fars släkt – som är matrilinejär – att man tillhörde sin mors släkt. Jag hade kunnat säga till de där taxichaufförerna att jag inte hade någon släkt alls.

Den här boken är full av familjeberättelser eftersom jag vill utforska de sätt på vilka den sortens berättelser påverkar vår uppfattning om vilka vi är. Varje människas uppfattning om sig själv präglas tveklöst av hans eller hennes bakgrund. Det börjar med familjen, men sprider sig sedan i många olika riktningar – till nationaliteten som binder oss till platser, till könet som förenar oss med ungefär hälften av mänskligheten, och sedan vidare till kategorier som klass, sexualitet, ras (eller hudfärg) och religion, vilka alla går bortom vår koppling till en viss plats.

Jag har gett mig själv uppgiften att i den här boken diskutera några av de idéer som skapat den moderna förståelsen av identitet och mer tydligt försöka betrakta några av de misstag vi ofta gör när det gäller identiteter. Jag tror inte att filosofer bidrar till de allmänna diskussionerna om det moraliska och politiska livet genom att säga vad man

ska tänka, utan genom att erbjuda ett antal begrepp och teorier som man kan använda för att själv besluta sig för vad man ska tänka. Jag kommer att lyfta fram en massa påståenden, men glöm inte att oavsett hur kraftfullt mitt språk än är så görs detta för att du själv ska kunna betrakta dem i ljuset av dina kunskaper och erfarenheter. Jag hoppas starta samtal, inte avsluta dem.

Det jag inte kan ge är en förklaring till varför samtalen om identitet frodats så under hela min livstid – det är en fascinerande fråga, men den får besvaras av idé- och socialhistorikerna. I stället kommer jag att ta samtidens utbredda idéer om identiteter för givna, men ifrågasätta några av våra antaganden om dem. Mitt syfte är att övertyga läsaren om att en stor del av de moderna tänkesätten kring identitet har skapats av bilder som inte är till någon hjälp eller helt enkelt rent felaktiga. Att ge bilder som är till större hjälp och ligger närmare sanningen kommer inte att avgöra några politiska tvister. Men jag tror att det kan göra våra samtal mer produktiva, förnuftigare, och kanske till och med lite mindre fientliga. Det är i alla fall min förhoppning. Kloka samtal kring frågor som på djupet väcker vårt engagemang är nödvändiga om vi ska kunna leva tillsammans i harmoni.

Under större delen av mitt vuxna liv har tre kännetecken varit de allra viktigaste när jag för första gången har mött en person: jag är man, jag är inte vit och jag talar polerad brittisk engelska. Det handlar om kön, hudfärg, klass och nation. Nuförtiden är det en helt naturlig tanke att dessa kännetecken är av samma slag. Det handlar, som vi numera säger, om identiteter. Och vi utgår ifrån att dessa identiteter påverkar inte bara hur andra människor bemöter oss, utan också våra tankar om våra egna liv.

I fem av de kapitel som följer fokuserar jag på en sorts identitet i taget: religion, nation, hudfärg, klass och kultur. Men det kan vara till hjälp att dessförinnan säga något om den mest uppenbara frågan som den här disparata listan reser, nämligen: Vad i all världen har de här sakerna gemensamt? Med andra ord, hur uppstår egentligen identiteter? Mitt eget tänkande kring de här frågorna har under årens lopp lett mig fram till ett svar som väglett mig i den utforskning som följer. Det är en filosofers svar på en tudelad fråga: Vad är identiteter och varför är

de viktiga? Detta är således det första kapitlets uppgift – att utforska de manifestationer, mekanismer och motiv som finns bakom de olika klassificeringssystemen som människor använder sig av.

Vissa gemensamma identiteter är högst situationsbundna, vanligtvis betyder ”vi” i den här boken till exempel mina läsare och jag, som alla på ett eller annat sätt är förenade av tankemönster som återfinns bland utbildade människor på alla kontinenter. De intellektuella frestelser jag försöker bekämpa är dem som jag själv ofta har upplevt. Eftersom jag föreställer mig att mina läsare finns på många olika platser förklarar jag ibland sådant som vissa av dem redan vet: vad ”konfirmation” innebär för en anglikan, vem som är en hinduisk gud, vad ”sunna” betyder för muslimer. I en bok som handlar om många olika identiteter är det naturligt att förvänta sig ett stort urval av läsare med olika erfarenheter och kunskaper om olika saker.

Mitt viktigaste budskap när det gäller de fem slags identiteter som beskrivs från kapitel två till och med kapitel sex är i själva verket att vårt tänkande kring dem fick sin moderna form på 1800-talet, och att det är hög tid att fundera kring dem med hjälp av våra bästa tänkesätt från 2000-talet. De europeiska och amerikanska intellektuella som i slutet av 1800-talet lade grunden till den moderna antropologin brukade tänka att religion först och främst handlar om vad vi tror på, och den tanken har smugit sig in i den allmänna kulturen. Men jag kommer att hävda att det finns andra saker än tro i det religiösa livets centrum. Och, när man inser att tron inte är så central, så blir man tvungen att acceptera att skrifterna – som källor till tro – inte har en så stor betydelse som många människor föreställer sig.

När det gäller moderna stater, vilka på 1800-talet uppstod ur ett slags nationalism, antyder lagar och sunt förnuft att folken har rätt att bestämma sina egna öden. Vi talar om självbestämmande och autonomi, om självständighet och frihet. Men jag kommer att hävda att det även i det här fallet är någonting som är fel med våra modeller, och jag börjar med de svar vi gett på en grundläggande fråga: Vad är det som gör en samling människor till en nation?

Ras har varit en källa till svårigheter för människor ända sedan konturerna till det moderna sättet att tänka kring begreppet blev svagt synliga i samband med uppkomsten av nya vetenskapliga idéer om människor

som en del av den naturliga världen. Dessa idéer växte explosionsartat under 1800-talet, samtidigt som biologin, den nya vetenskapen om livet, blev en kulturell auktoritet. Mycket av den utstuderade vetenskapliga överbyggnaden som växte upp kring ras monterades ner under det förra århundradet, när antropologer och biologer började förstå implikationerna av Darwins och Mendels idéer, och den ena upptäckten efter den andra gjordes inom evolutionsteorin, populationsbiologin och genetiken. Men världen utanför vetenskapen har inte brytt sig särskilt mycket. Alltför många av oss är fortfarande fångade i den farliga färgkartografin.

När det gäller klassbegreppet, som jag diskuterar i kapitel fem, handlar det inte så mycket om att vi har en bild av det som är felaktig utan att vi använder oss av en bunt olika bilder som är motsägelsefulla och inkonsekventa. Och den mest inflytelserika lösningen vi har tänkt ut beträffande problemen med klass kan, likt läkarnas åderlätning och koppning på 1700-talet, förvärpa det tillstånd den var tänkt att bota.

Jag ska inte redan nu försöka summera de många misstag vi gör när det gäller bredare kulturella identiteter, som idén om Västerlandet. Låt mig bara konstatera att de manifesteras i lockelsen att tänka sig att människors ursprung gör dem till antingen arvtagare eller utomstående i förhållande till den västerländska civilisationen.

I hela boken kommer vi att få se hur kön – som måste vara den äldsta mänskliga identiteten – finns med som ett slags grund och har samma problem som andra identiteter. Att tänka mer klart i fråga om kön, den feministiska filosofins projekt sedan mer än en generation tillbaka, hjälper oss att tänka också kring andra identiteter. Det är därför som kön står i centrum i det första kapitlet, som skissar den allmänna bild av identitetsbegreppet som jag utgår ifrån. Men varje enskild identitet har sina egna särskilda missuppfattningar.

I vart och ett av mina fem testfall misstar vi oss på ett sätt som jag beskriver i det första kapitlet. Vi antar att det i varje identitets kärna finns något slags djupliggande likhet som binder samman de människor som delar den identiteten. Jag menar att detta inte är sant, och det upprepar jag om och om igen. Hur trolig jag kan göra den tanken beror på argumenten, men också på detaljerna och poängerna i berättelserna som illustrerar mina påståenden. Det går inte att vara utan identiteter, men vi behöver förstå dem bättre om vi ska ha en chans att kunna omstruk-

turera dem och frigöra oss från de ofta månghundraåriga missförstånd som omgärdar dem. Mycket av det som är farligt med identiteter har att göra med hur de – religion, nation, hudfärg, klass och kultur – delar upp oss och ställer oss mot varandra. Identiteter kan vara orsaken till att solidaritet mellan människor uteblir, skäl till krig, pådrivare av apokalypter från apartheid till folkmord. Ändå är dessa felaktigheter centrala för hur identiteter förenar oss i dag. Vi behöver reformera identiteterna, för när de är som bäst skapar de möjligheter för grupper, stora som små, att göra saker tillsammans. De är lögnerna som binder oss samman.